O INTERPRETARE (INACTUALĂ) A SUFERINȚEI. IOV PE MOVILA POSTMODERNITĂȚII

DR. DIONISIE (POLICARP) PÎRVULOIU
Comisia Patristică a Patriarhiei Române
matusalem767@gmail.com

Abstract: The poem of Job is still one of the most fascinating and intriguing work in the Bible. Here, we present a brief of principal interpretations concerning the problem of this mysterious man who suffers undeserved. We cannot ignore two facts: first, we are in front of a poem and poetry is ineffable and beyond common understanding, and second, the book describes a religious phenomenon, *id est* a shattering mystical experience. Orthodox Christian interpretation appears very coherent, subtle and plausible. Suffering, says Saint John Chrysostom is not pertaining to the evil, only the sin is evil. Suffering is very common thing always in spiritual life. Job attains a very high spiritual level because he becomes worthy to see and directly speak with God. The answer to Job's problem is a fact of experience, of life; everyone is a Job of his kind; the answer is personal.
Keywords: translation, patristic hermeneutics, theodicy, suffering, mystic experience, theophany, freedom of speech, providence, allegory.

1. Introducere

Cel ce deschide cartea lui Iov va rămîne cel puţin surprins. Nu există pagini mai fascinante şi mai cutremurătoare decît acestea. Suntem azvîrliţi brusc în fascinanta şi paradoxala lume a credinţei. Dumnezeu ţine un pariu cu diavolul, un om care suferă pe nedrept îl cheamă pe Dumnezeu la judecată, Dumnezeu însuşi se dezice mînios de cei ce i-au luat apărarea lui însuşi şi se raliază celui ce îi cerea socoteală. Sminteală, scandal, paradox. Dacă Isaia a fost supranumit „Evanghelistul Vechiului Testament", în realitate, autorul anonim al acestei capodopere merită cu prisosinţă acest titlu. „Foc am venit să arunc pe pămînt" va spune Hristos şi „Fericit cel ce nu se va sminti întru mine". Aceste cuvinte par a fi fost rostite despre cartea lui Iov, un adevărat foc purificator şi smintitor întru creşterea în cunoaştere.

Consistenţa, profunzimea şi caracterul paradoxal al textului au stimulat mereu exercitarea talentului hermeneutic al gînditorilor, fie evrei, fie creştini, fie spirite agnostice, ori atee. Tragedia lui Iov a impresionat pe toţi, însă, fiecare a văzut ce a dorit în aceasta.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

În cultura română, Nichita Stănescu a sesizat dimensiunea universal umană şi valoarea inestimabilă a mărturiei lui Iov, poetul revenind mereu la această carte, alături de Epopeea lui Ghilgameş.

2. Autorul şi data scrierii

Tradiţia ebraică şi creştină au susţinut în mod constant istoricitatea naraţiunii şi a personajului principal al cărţii. Încă Scriptura veche (Iezechiel 14, 13; Tobit 2, 12-15) şi Noul Testament (Iacov 5, 11) îl menţionează în mod elogios. Toţi Părinţii Bisericii îl consideră pe Iov o persoană istorică. Încă de timpuriu a fost introdus în martirologii. Sinagoga şi Biserica creştină au considerat în mod cvasi-unanim că lucrarea de faţă este inspirată de Sf. Duh şi că are autoritate în materie de credinţă. Însăşi conceptul de inspiraţie biblică îşi află un temei în cartea lui Iov: inspiraţia divină este produsul conlucrării libere dintre Sfîntul Duh şi mintea umană, căreia i se respectă individualitatea şi specificul personal: „duhul care este în cei muritori şi suflarea celui Atotputernic dau învăţătură" (32, 8).

Numele lui Iov (în egipteană însemna probabil „unde este Tatăl cel divin?", iar în Vechea Mesopotamie „cel persecutat") poate avea o valoare simbolică, deşi, este foarte probabil să fi existat cu adevărat un asemenea personaj. Iov, cel prigonit de forţe mai presus de înţelegerea sa, îl caută pe Dumnezeu spre a-l lumina în privinţa destinului său tulburător. Religia sa nu este mozaică, deşi există numeroase anacronisme în carte. Acţiunea este plasată într-o perioadă anterioară Legămîntului de pe Sinai.

Uz, Regiunea geografică de unde era Iov originar are o localizare incertă. Septuaginta o redă prin Ausitis, adăugînd şi glosa: *ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τὴν Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας*. (cf. Ier. 25, 20, Plg. 4, 21) S-au propus diverse sugestii de situare a acestei regiuni, în nordul Mesopotamiei, în apropiere de Palmira sau de Antiohia, dar cea mai probabilă este Hauran, la sud de Damasc (Josephus Flavius, Antich. 1, 145, ca şi tradiţia creştină şi musulmană), sau cea dintre Edom şi Arabia. Dar, potrivit ultimelor cercetări în domeniu, a doua localizare este mult mai credibilă. Realităţile din cartea lui Iov (raidurile caldeilor şi sabeenilor) par a zugrăvi situaţia din Arabia dintre 552-542 a. Chr., cînd regele babilonian Nabonide a încercat să securizeze drumul comercial al tămîiei, primejduit mereu de atacurile sabeenilor. Denumirea sa a fost echivalată în diverse moduri: BIBL. 1688: ţara Avsitidii, VULG: „Hus", GAL: „Uţ", CORN.: „Uţ", KJV: „Uz".

Localizarea nesigură a regiunii natale a acestui „fiu al răsăritului" are menirea de a-i proiecta tragedia în mit şi legendă, conferind istorisirii generalitate şi universalitate. Iov este paradigma omului care nu poate pătrunde taina suferinţei. De altfel, onomastica personajelor acestei cărţi are un pregnant caracter simbolic.

Tradiţia talmudică îl consideră pe Moise autor al cărţii. Paternitatea operei a mai fost atribuită altor aghiografi veterotestamentari: Solomon, Isaia, Ezra. Cu toate

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

acestea, autorul este anonim. Putem afirma despre el că era un om cu o vastă cultură, înzestrat o mare fineţe psihologică, un profund gînditor dotat cu o sensibilitate aparte şi cu un talent literar de excepţie.

Coloritul patriarhal al naraţiunii ne conduce la concluzia că la baza cărţii s-ar putea afla o veche legendă cu caracter folcloric. Ulterior, este posibil ca acest nucleu primar să fi fost prelucrat, adaptat şi rescris în forma literară care ni s-a păstrat astăzi. Din nefericire, precum am precizat deja, traducerea grecească pierde mult din farmecul şi din valoarea artistică a originalului ebraic.

Cea mai veche dată rezonabilă pentru scrierea cărţii este perioada regelui Solomon, sau cea imediat următoare, date fiind similitudinile cu cartea lui Ieremia şi Isaia.

3. Textul. Traducerea greacă din Septuaginta

Ne aflăm în faţa unuia dintre cele mai dificile texte ale Vechiului Testament. Majoritatea savanţilor separă prologul şi epilogul de poezia din 3,1 - 42,6. Însă această structură de sorginte dramatică este foarte plauzibilă şi nu există dovezi obiective care să demonstreze adăugarea ulterioară a secţiunilor în proză.

Nu se poate determina cu precizie data traducerii; se poate spune că *terminus ad quem* este 100 a. Chr. Precum este evident, autorul tălmăcirii greceşti este un elenist alexandrin care adaptează textul ebraic pentru cititorii Alexandriei contemporane.

Problemele serioase puse de traducerea greacă au fost remarcate încă de Origen (*Epist ad Afric.*) şi de Ieronim în prefaţa traducerii sale din *Vulgata.* Ei vor nota cu asterisc numeroasele versete omise de versiunea greacă. Ulterior, copiştii medievali nu au mai ţinut cont de această marcare.

Din nefericire cartea lui Iov a încăput pe mîna unui traducător controversat. Pasajele care nu au fost bine înţelese sunt pur şi simplu omise, ca şi cele ce i se par traducătorului ca blasfematorii, false ori injurioase la adresa divinităţii. În general, se remarcă o tendinţă de a scurta cartea cît mai mult. Numai discursul lui Iahve din final este aproximativ intact. Omisiunile contribuie la modificarea sensibilă a interpretării cărţii, alterîndu-i dramatic aspectul (3, 5; 12, 10; 22, 12 etc).

Totuşi, ulterior, Origen a suplinit aceste omisiuni şi lacune după traducerea lui Teodotion[1], astfel că textul actual al Septuagintei este cu puţin mai restrîns decît cel ebraic. Însă, diferenţa iniţială era semnificativă, mergînd pînă la 25% din text. Omisiunile tălmăcirii greceşti, comparativ cu versiunea ebraică sunt aproximativ în

[1] Teodotion a trăit în vremea împăratului Commodus (180-183); după Sf. Irineu, era originar din Efes, iar după alţi autori creştini, din Pont; a fost ebionit sau marcionit, apoi s-a convertit la iudaism. Traducerea Vechiului Testament făcută de el păstrează echilibrul între traducerea servilă a lui Aquila şi traducerea mai liberă a lui Simah. Traducerea lui Teodotion a fost foarte elogiată de Origen.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

număr de 600 de versete. Critica textuală, după, un migălos travaliu[2], a reconstituit în mare parte versiunea inițială și a remarcat că, treptat, capitolele devine din ce în ce mai scurte, ca și cum traducătorul ar fi fost grăbit, sau marcat de oboseală. Probabil că acesta a fost intimidat de sarcina sa dificilă. Ipoteza că traducerea greacă ar fi fost făcută după un original ebraic mai scurt nu are susținere.

Așadar, versiunea actuală din Septuaginta este un amalgam alcătuit din prima traducere greacă și din versiunea lui Teodotion.

Concesiile făcute culturii și civilizației grecești sunt semnificative (cf. 4, 2; 31, 31; 23, 12). Textul este adaptat canoanelor estetice și literare ale perioadei elenistice. Se vorbește despre Hades (17, 13; 33,22), despre Cornul Amaltheei (42, 14), aspecte care îl vor indigna pe un Teodor de Mopsuestia.

De cele mai multe ori, recunoaștem nenumărate parafraze, traduceri vagi sau explicații inserate în corpul traducerii (cf. 6, 22-23; 18, 2; 27, 10; 34, 12 etc). Uneori se produc armonizări ale contextelor, scrupulul teologic spunîndu-și cuvîntul. Traducătorul are o grijă ieșită din comun pentru a evita orice antropomorfism (10, 16 – 17, 20, 15; 42, 7; 43, 21). Astfel, în 4, 9 textul ebraic vorbește despre „suflarea nării" lui Dumnezeu care îi spulberă pe păcătoși, în vreme ce, tălmăcitorul, conștient că trăiește într-un mediu politeist, unde divinitățile erau în majoritate antropomorfe, traduce: *πνεύματος ὀργῆς αὐτου* - „suflarea mîniei sale".

Autorul traducerii nu înțelege paralelismul poetic, o trăsătură stilistică specifică limbii ebraice, și simplifică adeseori textul, diluîndu-i înțelesul și valoarea estetică. Mai mult, își ia libertatea suprimării unor tropi, metafore și comparații, ca în 3, 9; 13, 27 sau în 40, 18, textul grecesc devenind astfel mult mai puțin savuros și expresiv decît cel ebraic. Valoarea literară are astfel mult de suferit.

Traducătorul își permite și numeroase licențe: înlocuiește un nume propriu cu unul comun (3, 8; 9, 13), singularul cu pluralul (16, 13-14; 19, 20), o persoană cu alta în cazul pronumelor și verbelor (17, 6; 34, 37; 38, 1), o parte a corpului cu alta (16, 16; 21, 5), un termen concret cu unul abstract (15, 21; 24, 10), cel mai probabil pentru a nu leza rafinatul și sensibilul simț artistic al intelectualului elenistic care nu putea gusta expresiile tari, concrete, aspre, fruste, naturaliste ale originalului ebraic[3]. Mai grave sunt cazurile cînd se suprimă negația (9, 13[4]; 23, 20) sau cînd este adăugată (9, 21; 36, 4). Există și numeroase cazuri de confuzii și erori regretabile ca: 4, 19; 29, 5 etc.

Probabil că traducătorul nu avea solide cunoștințe de limbă ebraică, fapt explicabil și prin vocalizarea arbitrară, evidentă în 18, 12-13; 25, 2. Se constată inversiuni de cuvinte (2, 11; 8, 17) sau decupaje eronate ale frazelor (20, 25; 28, 24-25). Uneori se observă dublete, repetiții, redundanțe (22, 17; 27, 18). Există și

[2] În special după descoperirea unei versiuni copte (sahidice) a cărții lui Iov care nu conținea adăugirile lui Origen.

[3] De pildă în 17, 13 textul ebraic sună astfel: „am numit groapa tată, iar viermele mamă și soră"; în traducerea Septuagintei citim însă: „am numit moartea tată, iar stricăciunea mamă și soră."

[4] TM: *Dumnezeu nu-și întoarce mînia*; LXX: *Dumnezeu își întoarce mînia.*

BDD-A19586 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

semnificative pasaje adăugate. Veritabile *midrash* – uri, sau alt fel spus note explicative, acestea sunt incluse, fără menajamente, direct în text (cf. 5, 21; 9, 9; 20, 24). Altele, mai puţin apreciabile, au menirea de a face textul mai limpede şi mai fluent (4, 16; 13, 6; 16, 18).

Putem afirma că traducătorul cenzurează, *volens nolens,* textul originalului. Aşadar pentru o exegeză autentică se recomandă utilizarea textului masoretic. Dacă îl folosim pe cel din Septuaginta, esenţele tari ale cărţii îşi pierd forţa, expresia cutremurătoare care îl interpelează în mod direct, sincer şi aproape ireverenţios pe Dumnezeu devine inocentă preaslăvire a Creatorului, iar paradoxul o cuminte şi conformistă frază de catehism.

4. Genul şi caracterul literar

Cu excepţia prologului şi epilogului, textul lui Iov este structurat ca un poem. Cu toate acestea, genul liric interferează adeseori cu alte tipuri de discurs literar: *lamentaţia, imnul de laudă, parabola, sentenţa, profeţia, textul sapienţial şi chiar filosofic, apocalipsa, dialogul polemic, epopeea.* Se remarcă şi caracterul pregnant juridic al multor pasaje.

Nonconformistă şi inclasificabilă, cartea lui Iov desfide orice tentativă de a-i stabili genul literar. A fost considerată succesiv epică, tragică, lirică, parabolică, deşi conţine cîte ceva din fiecare. Geniul autorului şi-a creat propriul gen literar.[5] Iov este o sinteză a genurilor Vechiului Testament[6] şi totodată „cea mai originală operă poetică a omenirii."[7]

5. Valoarea literară

Ernest Renan afirma că limba ebraică a cărţii lui Iov este ebraica cea mai limpede şi cea mai clasică din întreaga Scriptură. În ea întîlnim toate calităţile stilului vechi,

[5] C. Hassell Bullock, *An Introduction to the Poetic Books of the Old Testament*, p. 69, apud Daniel J. Estes, *The Hermeneutics of Biblical Lyric Poetry*, „Bibliotheca Sacra" 152:608 (October-December 1995), p. 413.

[6] Anderson, Francis I., *Job: An Introduction and Commentary*, Tyndale Old Testament Commentaries, Downers Grove: InterVarsity, 1980, p. 53.

[7] Nici o carte veterotestamentară nu oferă atîtea aluzii la ştiinţele naturii: cosmologie, astronomie, zoologie etc. Apologeţii protestanţi şi neoprotestanţi au identificat chiar aluzii la adevăruri ştiinţifice care vor fi descoperite ulterior: în vreme ce toate popoarele antice credeau că Pămîntul este sprijinit de diverse fiinţe mitice, cartea lui Iov ne prezintă planeta noastră agăţată de nimic (26, 7). Mai mult, în cartea lui Iov ar exista menţiuni la: izvoarele submarine şi gropile oceanice (38, 16), dinozaurii contemporani cu oamenii (40, 15-24), presiunea atmosferică (28, 25), circuitul apei în natură (36, 27-28), faptul că Pămîntul este rotund (26, 10), se roteşte în jurul axei, asemenea vasului vopsit de olar (38, 14), interiorul său fiind aprins ca un cuptor (28, 5).

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

concizia, energia, tendinţa către mister şi enigmă, toate însoţite de un timbru fermecător.[8]

Autorul cărţii a fost caracterizat un Shakespeare al Vechiului Testament, atît pentru profunzimea şi frumuseţea ideilor, cît şi pentru stilul cărţii.

Caracterele sunt foarte bine conturate. Elihu este tînăr, impetuos, puţin arogant, fremătînd de gînduri care greu îşi găsesc o expresie adecvată, totuşi, binevoitor şi generos. Ceilalţi trei amici ai lui Iov sunt însă diferiţi. Elifaz este bătrîn, grav, adoptă un ton doctoral şi este foarte mîndru de reputaţia sa de înţelept. Cînd nu i se dă dreptate devine irascibil. Baldad este de vîrstă mijlocie, un vajnic apologet al teodiceii tradiţionale, bogat şi de neam nobil, prezumţios şi arogant; el nu face altceva decît să repete spusele interlocutorului său şi să le adauge frumoase dezvoltări poetice. Sofar este înfumurat, locvace, agresiv, subtil, exaltat, insolent, plin de emfază, un tînăr foarte sigur pe sine şi puţin pesimist. Iov se distinge prin fermitatea constantă cu care îşi apără cauza. El îşi explică cele trăite printr-o persecuţie violentă pe care Dumnezeu se înverşunează să o dezlănţuie împotriva sa. Iov atribuie Înţelepciunii divine o consistentă doză de arbitrar.

6. Conţinut şi structură

Cartea narează povestea unui om ale cărui motive pentru a fi drept sunt puse la încercare printr-o serie de suferinţe şi tragedii personale. Trei vechi prieteni vin să îl consoleze, însă se angajează într-o dezbatere despre nenorocirea lui Iov şi despre problema răului. Dialogul lor se transformă într-o dispută în care Iov pune sub semnul întrebării dreptatea divină. În final, discuţia este încheiată de consideraţiile impetuosului tînăr Elihu. În cele din urmă, Iahve Însuşi se arată, apostrofînd pe prietenii lui Iov şi restabilindu-i acestuia familia şi bogăţia.

Cartea lui Iov constă dintr-o tramă narativă şi un nucleu poetic. Tema ar putea foarte bine fi constituită de întrebarea lui Satan din 1, 9: „oare Iov să se teamă de Dumnezeu degeaba?" Poate credinţa autentică să înfrîngă tribulaţiile vieţii? Dreptatea lui Dumnezeu este pusă foarte serios sub semnul întrebării, deşi Iov solicită mereu să i se facă dreptate de către acest Dumnezeu pe care îl înfruntă.

Ceea ce îl neliniştește pe Iov este neînţelegerea sensului suferinţei omului drept. Discursul lui Iahve din final, privitor la minunăţiile naturii poate indica faptul că există o moralitate care transcende valorile umane. Saadia Gaon a afirmat chiar că singura dovadă de dreptate a lui Dumnezeu este aducerea creaturii la existenţă. Orice altceva ține de mila Sa. Aşadar creatura nu poate avea nici o pretenţie în faţa Creatorului.

Elifaz îl va acuza pe Iov de sfidare şi blasfemie. Observaţia sa este cutremurătoare: „Oare ar putea să fie curat muritorul înaintea Domnului, sau

[8] *Le livre de Job,* Paris, 1859, p. 36.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

bărbatul să fie neprihănit prin faptele sale? Dacă în slujitorii săi nu se încrede, iar îngerilor săi le află strîmbătate, cu atît mai mult pe cei care locuiesc în case de lut, din care lut suntem şi noi, îi striveşte ca pe nişte molii şi care din zori pînă în amurg nu mai sunt; au pierit fiindcă nu pot să-şi ajute lor înşile. Căci a suflat asupra lor şi s-au vestejit, au pierit pentru că nu au avut înţelepciune." (4, 17)

Elifaz, mai mult, afirmă că, în cazul în care Iov este neprihănit, atunci ispăşeşte păcatele copiilor săi; şi el şi prietenii săi nu pot concepe că Dumnezeu ar putea fi nedrept.

Neînţelegînd sensul suferinţei sale, Iov solicită o audiere la înalta Curte Divină, cerînd totodată şi un avocat. Neprimind răspuns, crede că Dumnezeu a abandonat dreptatea.

Deşi textul a fost considerat ca un colaj de mai multe scrieri provenind din epoci diferite, totuşi, se poate observa o omogenitate, cel puţin de ordin doctrinal, dar şi din perspectiva psihologiei literare. Totodată, se remarcă şi constanţa numelor divine alături de similitudinile de ordin lexical şi stilistic între prolog, epilog şi nucleul poetic. Chiar dacă nu recunoaştem o unitate literară desăvîrşită, o unitate organică a lucrării este evidentă. Cel mai probabil autorul, sau autorii au îmbogăţit cu elemente artistice noi un nucleu poetic[9] originar.

7. Interpretarea cărţii lui Iov

Savanţii au realizat instructive paralele ale poemului cu opere similare din Egiptul Imperiului de Mijloc (*Plîngerea unui ţăran sărac, Dialogul unui deznădăjduit cu sufletul său*) sau din Akkad. La fel, Iov a fost aşezat alături de Prometeu, Oedip ori Heracle, însă, toate aceste opere expediază în mod facil problematica tratată, recurgînd la soluţia unei divintăţi malefice. Însă, în afară de unele asemănări de ordin formal, cartea lui Iov se diferenţiază net de aceste producţii literare cu caracter filosofic, prin adîncimea şi originalitatea ideilor şi prin sublimul artei sale literare.

Principala problemă tratată şi contestată în carte este, fără îndoială, doctrina retribuţiei morale. Autorul cărţii proiectează propriile frămîntări în epoca străveche, probabil patriarhală, în care trăieşte Iov. Conform învăţăturii morale iudaice tradiţionale, retribuţia morală este concepută ca fiind colectivă (cf. Ieş. 20, 5-6; Ios. 7, 1-5), terestră şi cu caracter temporal.

În principal direcţia clasică de interpretare recunoaşte istoricitatea episoadelor narate în Cartea lui Iov, în vreme ce exegeţii mai raţionalişti consideră lucrarea drept o pură ficţiune.

[9] Unii cercetători au considerat că acesta ar fi de origine populară, însă este puţin probabil, dată fiind profunzimea ideilor teologice şi filosofice.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

8. Exegeza iudaică

Foarte probabil referinţa din Iezechiel 14, 14[10] îl priveşte pe Iov. Atunci, putem afirma că Iov deja devenise un celebru model de pietate pentru vechii israeliţi.

Prima interpretare sistematică a cărţii lui Iov este un apocrif din Alexandria veacului I p. Chr., *Testamentul lui Iov*. Astfel, ultimele cuvinte ale lui Iov sunt caracterizate de un fervent zel antipoliteist, de magie, dualism şi misticism merkbah. Satan îşi recunoaşte înfrîngerea în faţa lui Iov, Dumnezeu îi condamnă pe prietenii acestuia pentru că nu au vorbit bine despre el şi, în final, Iov este ridicat de un car celest în paradis.

Totuşi, Talmudul îl consideră unul dintre puţinii credincioşi autentici ai Bibliei, depăşindu-l chiar pe Avraam, iar Rabi Joshua Hananiah (veacul al II-lea p. Chr.) vede iubirea ca motivaţia slujirii lui Dumnezeu în cazul lui Iov.

Ulterior, imagina dreptului suferind se deteriorează. Iov este acum un model de pietate imperfectă, un rebel (Nachmanide), un dualist, un sincretist, un tăgăduitor al proniei divine etc. O legendă chiar consideră că Samael (diavolul) a primit însărcinarea de a-l chinui pe Iov pentru a i se abate atenţia în vremea ieşirii evreilor din Egipt. Unii rabini vor considera că frica a fost mobilul evlaviei sale, iar Maimonide[11] îl va învinui de o deficitară cunoaştere a lui Dumnezeu. Comentatorii evrei moderni au atenţionat asupra faptului că poemul are în primul rînd o dimensiune religioasă şi, abia în al doilea rînd, una filosofică şi morală.

Iov a fost numit chiar „primul existenţialist". Demn de remarcat este şi prezenţa sa în *Coran* unde este numit slujitorul lui Allah care a îndurat suferinţe ieşite din comun şi a fost un profet al monoteismului.

9. Tălmăcirea patristică şi cea ortodoxă tradiţională. Suferinţa nu este un rău. „Cosmetizarea" aspectelor smintitoare ale cărţii

În primele veacuri ale creştinismului interesul pentru cartea lui Iov a fost de mică amploare. După cîteva aluzii izolate în Noul Testament[12], Iov este înfăţişat ca un drept remarcabil de către Clement Romanul şi Sf. Iustin Martirul. Clement de Alexandria îl prezintă ca modelul gnosticului creştin (*Stromate* 4, 19, 2), iar Sf. Ciprian al Cartaginei îl propune ca paradigmă a bogatului creştin (*De opere et eleemosynis* 18).

Primul autor care îi consacră o interpretare sistematică este Origen cel ce scrie

[10] „Dacă s-ar afla acolo cei trei bărbaţi: Noe, Daniel şi Iov, apoi aceştia, prin dreptatea lor, şi-ar scăpa numai viaţa lor, zice Domnul Dumnezeu."

[11] Din ignoranţă a suferit Iov, căci îl cunoştea pe Domnul numai din auzite: „Din spusele unora şi altora auzisem despre Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut" (Iov 42, 5).

[12] Cf. Mt 19, 26/Iov 42, 2; Lc 1, 52/Iov 12, 19; I Cor 3,19/Iov 5, 13.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

douăzeci şi două de omilii la Iov. Pentru Origen, Iov este un prototip al martirului creştin şi al creştinului generic, supus ispitelor şi necazurilor.

Abia în secolele V-VI, cînd lumea antică se află într-o profundă şi multilaterală criză, exegeţii creştini se vor apleca asupra poemului lui Iov. Din această perioadă avem două comentarii alcătuite de teologi arieni, care, persecutaţi fiind de Ortodoxia biruitoare, se identificau cu Iov cel prigonit pe nedrept. Primul comentariu, al unui autor pe nume Iulian, vede în Iov un model de virtute, iar al doilea, al unui autor anonim, îl identifică pe Iov cu Hristos şi cu creştinul autentic, cel care trebuie să îşi iubească vrăjmaşii.

De la Evagrie şi Didim cel Orb ni s-au păstrat fragmente din comentariile lor la Iov. Didim interpretează alegoric pasajele care păreau a leza doctrina şi morala tradiţionale.

De la Sf. Ioan Hrisostom ni s-a păstrat integral Comentariul său la cartea lui Iov, de fapt, o serie de omilii. Interpretarea este riguros morală şi literală şi Sfîntul Părinte explică foarte atent şi ingenios pasajele dificile. Iov este modelul înţeleptului ajuns la desăvîrşire.

Alte comentarii au mai lăsat Polihronius de Apameea, Olimpiodor de Antiohia. În Apus avem *De interpellatione Job et David* al Sf. Ambrozie de Milan. Ideea centrală a scrierii este că numai prin harul divin se pot înfrunta şi birui ispitele şi necazurile. Un concis tratat *Annotationes in Job* de Augustin insistă asupra conştientizării de către Iov a realităţii şi efectelor nefaste ale păcatului originar asupra fiinţei umane. Iulian de Eclanum, oponentul lui Augustin, a lăsat şi el un comentariu la Iov care se străduia să demonstreze teza pelagiană că virtutea este accesibilă oricui, fără aportul harului divin.

Nu putem să nu menţionăm traducerea cărţii lui Iov de către Ieronim în Vulgata, recurgînd, însă, la textul ebraic.

Din veacul al V-lea ni s-au păstrat cîteva omilii ale lui Hesychius de Ierusalim relative la Iov. Utilizează copios alegoria, Iov fiind un tip al lui Hristos. Sf. Efrem Sirul şi Isho'dad din Merv ne-au lăsat şi ei omilii exegetice la Iov.

Cel mai extins comentariu şi totodată unul complet al cărţii de faţă este *Moralia in Iob* al Sf. Grigorie cel Mare (+ 579). Ca şi Origen, Grigorie distinge mai multe niveluri hermeneutice: istoric, tipic şi moral. De la dramaticele evenimente din viaţa lui Iisus se urcă, treptat, la figura lui Hristos pătimind şi la cea a Bisericii persecutată de păgîni, evrei şi eretici.

În descendenţa acestor tîlcuiri, interpretarea creştin ortodoxă contemporană este aceeaşi cu cea a Bisericii creştine vechi, mult mai coerentă, mai elastică şi mai plauzibilă decît se consideră de obicei de persoanele care nu cunosc decît superficial spiritualitatea ortodoxă.

Astfel, Iov este un om, omul generic, în luptă cu ispitele şi necazurile aduse de diavol şi de lume. Despre această „teologie" a necazurilor s-au scris pagini numeroase. Rolul soteriologic al suferinţei a fost subliniat de nenumărate ori în lucrările de spiritualitate şi morală ortodoxe. Astfel, suferinţa are numeroase efecte

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

pozitive: consolidează şi testează sinceritatea virtuţii; protejează de efectele nefaste ale mîndriei[13]; aduce ispăşirea pentru păcatele anterioare; purifică sufletul; contribuie la dobîndirea smereniei, este vitală pentru mîntuire etc. Prin suferinţă, cum va afirma Elihu, Dumnezeu îi instruieşte pe oameni (33, 19-23).

Ideea punerii la încercare a unui om credincios a cam şocat pe moderni, însă acest fapt este un lucru absolut banal în spiritualitatea ortodoxă răsăriteană de vreo două milenii încoace. Mai mult, Scriptura[14] abundă în asemenea episoade în care drepţii sunt puşi la încercare de diavol, cu îngăduinţa lui Dumnezeu.

Este suficient să citǎm două pasaje din scrierile Sf. Vasile cel Mare, o autoritate a Bisericii creştine, pentru a sintetiza concepţia ortodoxă asupra suferinţei lui Iov: „Lăsînd la o parte acum pe sărac, psalmistul îşi îndreaptă cuvîntul său către Dumnezeu şi spune că bogatul numai cînd îi merge bine mulţumeşte lui Dumnezeu*;* dar cînd vin peste el unele împrejurări grele nu mai rămîne acelaşi. De acest fel este şi învinuirea pe care diavolul i-a adus-o lui Iov, spunîndu-i că nu pe degeaba cinsteşte Iov pe Domnul, ci că are bogăţia ca plată a evlaviei lui şi celeilalte. De aceea Dumnezeu, ca să dovedească virtutea bărbatului, l-a lipsit de tot ce avea, ca prin toate să se arate mulţumirea pe care Iov I-o aducea lui Dumnezeu"[15] Portretul lui Iov este foarte elogios, fiind numit „luptătorul cel neînvins, care a primit, cu inimă netulburată şi cu gînduri neschimbate, asaltul diavolului, pornit asupra lui cu furia unui torent. S-a arătat cu atît mai mare decît ispitele diavolului, cu cît atacurile date de duşman păreau mai mari şi mai de neînvins."[16]

Ceea ce trebuie reliefat foarte limpede este afirmaţia Sfîntului Ioan Gură de Aur potrivit căreia suferinţa nu este un rău. Singurul rău care trebuie evitat este păcatul. Aşadar, suferinţa lui Iov nu a fost deloc un lucru nefast, dimpotrivă.

În exegeza creştină mai veche sau mai nouă, constatîndu-se numeroasele pietre de poticneală din acestă lucrare, s-a încercat nivelarea asperităţilor cărţii, eliminarea aspectelor scandalizante, blasfematorii sau contradictorii ale discursului prin artificii hermeneutice foarte ingenioase. Din nefericire asemenea procedee aduc deservicii conţinutului cărţii, eliminînd tocmai ceea ce îi dă valoarea, savoarea şi substanţa unică. Realităţile divine turnate în conceptele şi literele umane ni se înfăţişează, inevitabil, drept contradictorii, antinomice, paradoxale şi tulburătoare. Într-adevăr, pentru conformistul Vechi Testament acest opuscul nu poate fi decît o piatră de poticneală care, şlefuită cum trebuie, va fi apoi înlăturată din drumul exegetului şi azvîrlită unde îi este locul, pe margine. Părinţii Bisericii au urmat pe traducătorul versiunii din *Septuaginta,* nivelînd hermeneutic aspectele prea îndrăzneţe ale cărţii.

[13] Sf. Grigorie cel Mare va afirma chiar că mîndria este mai neplăcută lui Dumnezeu decît desfrînarea.

[14] Biblia vorbeşte de două feluri de nenorociri: ispite diabolice şi încercări trimise de Dumnezeu.

[15] Sfîntul Vasile cel Mare, *Omilie la psalmi, «Strica-voi jitniţele mele şi mai mari le voi zidi» şi despre lăcomie* în *Scrieri, partea întîi*, traducere, introducere şi note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 323.

[16] Sfîntul Vasile cel Mare*, op. cit.*, p. 399.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

Motivaţia nu a fost una a cenzurii, ci a avut o finalitate pastorală. Principalii exegeţi ai operei erau păstori de suflete şi tactul pastoral le impunea o grijă atentă pentru cei mai slabi în credinţă şi cu o cultură mai restrînsă. Aceştia se puteau sminti şi scandaliza foarte uşor pînă la a-şi pierde credinţa. De aceea, a existat dintotdeauna o gradaţie în instrucţia doctrinei creştine.

Astfel, încă de la început, ne pune pe gînduri Prologul din cer, unde, în mod răuvoitor, dialogul dintre Dumnezeu şi Satan a fost considerat un pariu. Sf. Ioan Hrisostom consideră că acest episod este o pură ficţiune, iar Hesychius, Sf. Grigorie cel Mare şi Toma de Aquino o alegorie. Cel din urmă opinează şi că discursul lui Iahve din final este o revelaţie lăuntrică a lui Iov.

Alegoria sau ficţiunea au fost pretexte pentru a zugrăvi această luptă între bine şi rău, între păcat şi diavol. Părinţii nu puteau concepe un asemenea dialog de o familiaritate suspectă între Dumnezeu şi Satan. De altfel, această intimitate şi faptul că diavolul este trecut printre „fiii lui Dumnezeu" are o aromă dualistă. De altfel, exegeţii au precizat cu multă stăruinţă că diavolul nu face parte dintre fiii lui Dumnezeu, ci că s-a înfăţişat numai pentru a pîrî (cf. Apoc. 12, 10) pe oameni şi a le face rău.

Dumnezeu nu face diavolului nici o concesie, ci îi oferă lui Iov un prilej de a-şi întări virtutea şi a deveni desăvîrşit. În unanimitate, părinţii spiritualităţii creştine vor afirma că numai virtutea încercată de focul ispitelor este autentică şi durabilă. Într-o scrisoare către Olimpiada, Sf. Ioan Hrisostom va preciza că Dumnezeu îi permite diavolului să îl ispitească pe Iov pentru a-i da acestuia prilejul să triumfe în mod definitiva asupra răului şi a promotorului demonic al acestuia. Diavolul este astfel umilit şi înfrînt în mod deplin. În *Comentariu la Iov,* marele exeget antiohian îl va numi pe diavol, cu o expresie cam dură, „călăul lui Dumnezeu". Satan devine astfel, împotriva propriei voinţe, instrumentul mîntuirii oamenilor. Dumnezeu transfigurează suferinţa în bine. Cu toate acestea, s-a insistat deseori că diavolul nu poate acţiona decît cu permisiunea lui Dumnezeu, aşa cum s-a petrecut cu averea, copiii şi sănătatea omului din Uz.

Şi alte aspecte tulburătoare ale cărţii au primit interpretări care le diminuează caracterul şocant şi scandalizant pentru bunul simţ teologic, precum momentul cînd Iov îşi blesteamă ziua naşterii (Iov 3, 1); de fapt el blesteamă nu ziua, ci evenimentul din acea zi (Didim cel Orb). Asemenea pasaje au fost apreciate de tîlcuitorii ortodocşi ca izvorînd din slăbiciunile inerente firii umane, din îndoielile de moment ale lui Iov, dar, mai ales, din cauza îngrozitoarelor suferinţe pe care le îndura.

Iov a fost văzut, în primul rînd ca tip al creştinului desăvîrşit. Sf. Ioan Hrisostom a avut o predilecţie[17] aparte pentru acest personaj biblic, fiind cel mai citat personaj veterotestamentar în întreaga sa operă. Pentru el Iov este omul

[17] Probabil şi din cauza faptului că faimosul arhiepiscop al Constantinopolului a avut o viaţă plină de suferinţe.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

autentic[18], un creştin înainte de creştinism, un atlet al pietăţii şi al răbdării, un merituos purtător al cununii virtuţii. Pierderea averilor nu este o adevărată nenorocire, pierderea mîntuirii da. Adevărata avere este virtutea; pe acesta nu i-a putut-o răpi nimeni lui Iov (Clement Alexandrinul).

Părinţii greci şi latini, deşi recuperează valoroasele lor aserţiuni morale, au reproşat celor patru prieteni ai lui Iov îngustimea viziunii şi reproşul aruncat asupra lui Iov că ar fi păcătos. Cei patru sunt învinuiţi de ignoranţă (Olimpiodoros), de lipsa sincerităţii (Sf. Ioan Hrisostom) şi de ipocrizie (Sf. Grigorie cel Mare). Eroarea fundamentală în care cad este aceea de a dori să cuprindă cu mintea înţelepciunea lui Dumnezeu. De aici şi reproşul direct al lui Dumnezeu: „Cine este cel ce pune pronia sub obroc, prin cuvinte fără înţelepciune?" (Iov 38, 2) Cei patru amici (în mai mică măsură Elihu) au aerul sobru, serios şi pedant al unor dascăli scolastici medievali.

Alt aspect fundamental, pierdut din vedere de perspectiva raţionalistă a interpreţilor Cărţii lui Iov, este teofania din finalul cărţii. Dacă citim cu atenţie Vechiul Testament vedem că asemenea teofanii directe, în care Dumnezeu vorbeşte în mod nemijlocit cu un om drept, sunt extrem de rare. Iată ce spune Însuşi Iahve: „Ascultaţi cuvintele Mele: De este între voi vreun prooroc al Domnului, Mă arăt lui în vedenie şi în somn vorbesc cu el. Nu tot aşa am grăit şi cu robul Meu Moise, – el este credincios în toată casa Mea: Cu el grăiesc gură către gură, la arătare şi aievea, iar nu în ghicituri, şi el vede faţa Domnului." (Numeri 12, 6-8) Faptul că Iahve Însuşi se arată în mod direct, mai mult, vorbeşte cu Iov şi cu prietenii săi, luîndu-i chiar apărarea în faţa acestora, dovedeşte înaltul nivel spiritual la care ajunsese Iov. Leviatanul – diavolul este înlănţuit (i se pune „inel în nas"), iar Iov, după un dificil urcuş spiritual se învredniceşte de o minunată teofanie. Rodul suferinţei asumate sincer şi cu mulţumire este împărtăşirea deplină cu Dumnezeu.

Clipa finală cînd Iov se smereşte şi îşi recunoaşte nimicnicia în faţa lui Dumnezeu a fost văzută de unii interpreţi raţionalişti ca o falsă resemnare a omului în faţa Tatălui sadic şi tiranic. În realitate, cu mult mai plauzibilă este interpretarea patristică, potrivit căreia Iov se smereşte cu adevărat în faţa grandorii şi atotputerniciei lui Dumnezeu, exprimîndu-şi deplina adeziune la voia Acestuia. Abia atunci este cu adevărat reabilitat. Interpretat în cheie patristică, poemul lui Iov curge armonios, deşi învolburat, şi îşi pierde mult din dimensiunea scandalizantă şi paradoxală. Suferinţa este reală, durerea şi îndoiala lui Iov sunt autentice, însă liniştea din final este cea a harului care îl copleşeşte pe omul care a înfrînt, cu ajutorul dumnezeiesc, toate ispitirile şi nenorocirile abătute asupra sa şi se învredniceşte să contemple slava dumnezeiască.

[18] Expresia de la început „era un *om* în ţinutul Uz" îl conduce la această interpretare. Esenţa umanităţii este, potrivit Sfîntului, păzirea poruncilor divine.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

10. Alte perspective asupra lui Iov

Alte interpretări ale tematicii şi scopului cărţii, ori soluţii la „chestiunea" lui Iov ar putea fi sintetizate astfel:

- Exegeţii protestanţi au insistat pe faptul că omul trebuie să aibă o credinţă continuă şi neclintită în Dumnezeu, indiferent de nenorocirile prin care trece; încrederea în Dumnezeu trebuie să fie deplină.
- Autorul intenţionează să demonstreze realitatea providenţei divine; Iov este o figură istorică, dar totuşi cu unele păcate (Toma de Aquino, Calvin).
- Scopul cărţii ar fi acela de a-i încuraja pe toţi cei ce suferă pentru Hristos şi a le consolida nădejdea în înviere[19] (Ieronim).
- Iov a vorbit greşit împotriva lui Dumnezeu, dar este mai drept decît prietenii săi (Martin Luther).
- Se caută un răspuns la întrebarea dacă există o virtute sinceră şi absolut dezinteresată, care dovedeşte o neclintită încredere în Dumnezeu, indiferent de nenorociri (aici e mai mult perspectiva lui Satan).
- Demonstrarea rolului demonilor în economia mîntuirii oamenilor.
- Un protest împotriva modului simplist, autosuficient şi sigur de sine de a înţelege raţional căile cele nepătrunse de minte ale proniei divine; protest împotriva iluziei că prin experienţa obişnuită pot fi cunoscute în mod deplin adîncurile înţelepciunii lui Dumnezeu; de aici şi critica dură din partea lui Dumnezeu la adresa amicilor lui Iov care iubesc definiţiile şi formulările exacte.
- Autorul doreşte să dezlege misterul originii răului în lume.
- Tema cărţii ar fi enigma suferinţei nedrepte a celor drepţi.
- Se intenţionează demonstrarea insuficienţei concepţiei tradiţionale a moralei *do ut des*: dreptul are parte de prosperitate şi fericire, păcătosul de pedepse şi suferinţe.
- Dumnezeu însuşi este adus în faţa „instanţei" umane.
- Thomas Carlyle a sintetizat tema cărţii astfel: destinul omului şi modul lui de relaţionare cu divinitatea.
- În special exegeţii protestanţi au văzut soluţionarea problemei lui Iov abia în viaţa veşnică[20], atunci cînd Iov va fi răsplătit pentru suferinţele îndurate a căror semnificaţie o va înţelege abia atunci. Teologii romano-catolici au

[19] Versetele din Iov 19, 25-27 au fost considerate de unii exegeţi drept o dovadă a doctrinei învierii. (Clem Rom *I Cor* 26, Origen *In Matth.* 22, 23, Sf. Chiril al Ier *Cateh.* 18, 15, la fel Epifanie de Salamina, Ambrozie, Ieronim). Totuşi, Părinţii greci şi exegeţii moderni contestă această interpretare, negînd faptul că Iov ar fi cunoscut învierea.

[20] Abia Cărţile lui Daniel, ale Macabeilor şi în general, literatura apocrifă intertestamentară a dezvoltat tema destinului veşnic al drepţilor şi al păcătoşilor.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

afirmat că dreptate i se va face lui Iov abia la Judecata de Apoi.

- Toma de Aquino a afirmat că, pentru exeget, nu are importanţă caracterul istoric sau fictiv al cărţii, ci numai conţinutul; afirmaţia este amendabilă, dacă ne gîndim că profunzimea, autenticitatea şi intensitatea omenească, prea omenească a suferinţei lui Iov, nu pare deloc a fi rezultatul unei ficţiuni.
- Cartea ar avea un rol profetic, de a prefigura suferinţele poporului iudeu şi de a-l familiariza pe acesta cu un viitor Mesia care suferă pe nedrept.
- Criticii radicali au văzut în Dumnezeu personificarea acelui Tată sadic al psihanaliştilor, un Iehova răzbunător şi arbitrar, un Dumnezeu pentru care dreptatea şi nedreptatea nu au nici o relevanţă.
- Poemul tragic a fost interpretat şi în cheie ironic-ludică. În „Epilog la Cartea lui Iov", Andrei Cornea ne înfăţişează un Iov reabilitat, dar nemulţumit şi mohorît, deoarece fiii săi, sacrificaţi de Iahve, nu vor învia niciodată. Oamenii nu pot fi înlocuiţi: „– Bogat sînt, Doamne, dar nu şi fericit. Mi-ai dat case, avuţii, turme, toate îndoit, dar copiii – cei şapte feciori şi trei fete – pe care i-a ucis într-o singura zi furtuna îngăduită de tine, pe ei nu mi i-ai dat înapoi."[21]

Parcă simţind caracterul istoric ambiguu al lui Iov, exegeţii mai vechi sau mai noi au văzut în el un personaj alegoric, un tip, un simbol; astfel Iov este:

- Iisus Hristos suferind pentru păcatele omenirii (aceasta pentru că are demnitate princiară, suferă pe nedrept fizic şi sufleteşte, este părăsit aparent de către Dumnezeu, este respins şi dispreţuit de rude şi prieteni, Satan este învestit cu puterea de a-l persecuta, este resemnat în suferinţă, ulterior este copleşit de slavă ca răsplată pentru suferinţă).
- Iov este un tip al martirului creştin şi al creştinului generic, supus ispitelor şi necazurilor.
- Omul autentic (Sf. Ioan Hrisostom); paradigma condiţiei umane (Voltaire).
- Creştin înainte de creştinism, un model al lepădării de sine al celor ce se luptă cu diavolul (Sf. Ioan Hrisostom).
- Biserica creştină persecutată de uneltirile diavoleşti, dar şi de evrei, păgîni şi eretici care sunt întruchipaţi de cei patru prieteni ai lui Iov.
- Un rebel împotriva lui Dumnezeu (iluminiştii).
- Victima inocentă a unei divinităţi atotputernice, dar abuzive, sadice, lipsite de milă şi raţiune.
- Un simbol al luptei pentru cauza săracilor şi oprimaţilor (teologia eliberării).
- Hans Fronius interpretează suferinţa lui Iov în lumina Holocaustului.
- Existenţialiştii îl văd drept o paradigmă a situaţiei umane generale, a

[21] Andrei Cornea, *Poveşti impertinente şi apocrife*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2009, p. 23

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

abandonului şi resemnării în faţa destinului (Camus, Kafka, Buber).

- Un răzvrătit împotriva abuzului religiei (marxistul Ernst Bloch).

Protest împotriva doctrinei tradiţionale ebraice, conform căreia o viaţă trăită în frica de Dumnezeu aduce prosperitate, iar cei păcătoşi primesc pedepse temporale, Cartea lui Iov constată falimentul teologiei şi înţelepciunii tradiţionale cînd aceasta este confruntată cu un caz excepţional cum este cel al lui Iov.

Suferinţa lui Iov ne avertizează că nu pot fi cunoscute „căile lui Dumnezeu" cu ajutorul cugetării omeneşti. Nu suferinţa umană este tema cărţii, ci răspunsul la chinuitoarea problemă: de ce Dumnezeu nu a acţionat potrivit schemei tradiţionale (dezvoltată pe larg în *Proverbele* lui Solomon) dreptate/bunăstare, păcat/pedeapsă şi nimicire? Din perspectiva acestei doctrine tradiţionale, Iov se înfăţişează ca un contestatar, ca un revoltat, ca un eretic. Discursurile prietenilor săi sunt mult mai „ortodoxe" decît ale lui. Paradoxal, ele sunt respinse de Dumnezeu (42, 7) pentru că sunt limitate şi înguste ca viziune. Suferinţa lui Iov, fapt insuficient remarcat, nu este atît de natură fizică. El este copleşit de o anxietate cumplită, de o perplexitate şi o tulburare lăuntrică. Sentimentul lui foarte profund este acela al dinamitării certitudinilor, al pierderii reperelor fundamentale, al destrămării concepţiei sale bine articulate despre viaţă şi Dumnezeu, al prăbuşirii viziunii sale teologice. Iov are sentimentul prăbuşirii în gol.

11. Răspuns la Iov

Iov are mereu urmaşi, mai mult sau mai puţin credincioşi, mai mult sau mai puţin sinceri. Cîţiva dintre asemenea epigoni pot fi consideraţi Friederich Nietzsche, Dostoievski şi Emil Cioran.

Primul dintre ei, un sincer revoltat împotriva ordinii morale mic burgheze, de sorginte preponderent protestantă, a reprezentat un cutremurător glas care a strigat în pustiul modernităţii.

Cel care recunoştea faptul că suntem pedepsiţi pentru virtuţile noastre a suferit enorm. A fost străfulgerat, după cum însuşi mărturiseşte, de „înspăimîntătoarea certitudine" că abia prin suferinţă ajungem la cunoaşterea şi înţelepciunea autentică şi că torturile îndurate de Macbeth sunt hărăzite nu doar celor ce au slujit răului, ci şi celor ce au slujit binelui.

Nietzsche a atacat furibund morala tradiţională care era, în viziunea lui, o perfectă adaptare la mediocritate. În *Aşa grăit-a Zarathustra* va exclama, cu rezonanţe evanghelice involuntare: „O, inventaţi-mi deci iubirea aceea ce ia asupră-şi nu numai întreaga pedeapsă, ci întreaga vinovăţie-a lumii! O, inventaţi-mi deci justiţia aceea care pe toţi i-ar achita, nu însă şi pe cei ce judecă!"

Suferinţa lui Iov nu poate fi însă catalogată, interpretată şi expediată facil. Într-adevăr, problemele ridicate sunt fascinante. Eforturile titanice depuse nu au

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

reuşit să-i decripteze sensurile adînci, de la critica textului pînă la cele mai avîntate şi extravagante acrobaţii hermeneutice care au fost executate pe subţirea funie întinsă de autorul cărţii deasupra neantului… Cartea lui Iov este o piatră de poticnire deoarece ne azvîrle în mijlocul celor mai profunde şi mai tulburătoare experienţe spirituale. Este un manual mistic pentru avansaţi. Un episod dramatic din „războiul nevăzut" cu forţele demonice. O narațiune neotestamentară înainte de apariţia Vechiului Testament.

Iov este un atlet autentic. Războiul este real, crîncen, rănile sunt înfricoşătoare, nu atît cele fizice, cît cele lăuntrice. Părăsit de toţi, hulit de toţi, criticat, osîndit, simte că şi Domnul îşi întoarce privirea de la dînsul. Cum va spune un sfînt din veacul al XX-lea, Sf. Siluan Athonitul, pentru a ajunge în paradis, trebui să străbaţi infernul. Iov este astăzi canonizat şi sărbătorit de Biserica Ortodoxă pe 6 mai, ca Sfîntul şi Dreptul Iov, mult-pătimitorul.

Un alt aspect mai puţin luat în considerare de exegeţii tradiţionalişti este sinceritatea şi curajul lui Iov de a spune lucrurilor pe nume. În acest scop traducătorul utilizează termenul grecesc *παρρησιάζομαι* – „a vorbi deschis, sincer, a se exprima liber, neîngrădit". Verbul mai apare în Vechiul Testament doar de patru ori[22]. Astfel Iov afirmă: „După aceea *vei grăi cu îndrăzneală* înaintea Domnului şi-ţi vei înălţa către cer cu bucurie privirea."[23] (22, 26) *Παρρησία* este un concept fundamental pentru gîndirea greacă. Ea desemna libertatea de exprimare într-o societate democratică. Exaltată de filosofii antici, această libertate de expresie este una dintre calităţile remarcabile ale lui Iov. În Vechiul Testament termenul este aplicat în Ieş. 26, 3 eliberării din robia Egiptului, dar şi lui Iahve în Psalm 96, 13, cel ce vorbeşte deschis poporului său. *Παρρησία* devine o virtute şi un privilegiu al celui drept (Pild. 13, 5). În special profeţii au vorbit liber şi deschis, de multe ori, această îndrăzneală costîndu-i viaţa.

Iov are acest curaj de a vorbi sincer şi fără menajamente în faţa lui Dumnezeu, fapt care îi lasă perplecşi pe amicii săi, care îl acuză de sfidare a divinităţii, de *hybris*. Iov are aici aureola unui erou de tragedie greacă. Dumnezeu apreciază sinceritatea lui Iov, chiar dacă uneori, cuprins de febra discursului, acesta depăşeşte uneori fruntariile evlaviei.

Ceea ce ne spune Iov este că a avea credinţă nu înseamnă a respinge îndoielile şi întrebările care ne frămîntă, ci a ni le asuma şi înfăţişa sincer şi deschis Domnului. Credinţa adevărată nu este una oarbă, o acceptare necritică şi o supunere iraţională faţă de Dumnezeu, ci una conştientă, liberă, iubitoare şi plină de curaj. Dumnezeu este Persoană şi relaţia cu el nu este raportul dintre un adorator orb şi un idol mut şi mai presus de bine şi de rău, care acţionează arbitrar…

---

[22] Este utilizat şi substantivul *παρρησία* în Iov 27, 10, dar, aici, sensul cel mai probabil este acela de „încredere."

[23] BIBL 1688 traduce: *te vei îndrăzni în Domnul.* Celelalte versiuni româneşti care urmează Septuaginta (Biblia lui Samuil Micu, cea sinodală din 1914, cea a lui Bartolomeu Anania) urmează această opţiune puţin justificată în context. În textul ebraic citim: *Domnul va fi desfătarea ta.*

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

Sfîntul Isac Sirul afirma că a spune despre Dumnezeu că este drept constituie o hulă. Dacă Dumnezeu ar fi drept, ar fi trebuit să fim de multă vreme pedepsiţi şi nimiciţi pentru păcatele noastre. În realitate, milostivirea şi iubirea lui Dumnezeu biruiesc dreptatea sa, determinîndu-l să fie îndelung răbdător cu oamenii cei nedrepţi.

Considerăm că suferinţa şi dreptatea sunt teme secundare ale cărţii. În primul rînd cartea lui Iov este un poem, şi poezia în general conţine o semnificativă doză de apofatic, de necreat, de inefabil. Cele mai sofisticate instrumente ale criticii literare, ale stilisticii, ale teologiei, ale istoriei ori ale hermeneuticii nu pot pătrunde neasemuitul farmec indicibil al acestei scrieri.

Cartea este indirect una critică. Se respinge închistarea într-o ortodoxie doctrinară rigidă, într-o ecuaţie simplistă de tipul păcat = suferinţă, virtute = prosperitate. Cartea lui Iov nu oferă răspunsuri. Nu există reţete soteriologice. Viaţa duhovnicească, spiritualitatea nu pot fi cuprinse în concepte şi formulări raţionale. Viaţa mistică este suprarațională, supralogică, antinomică. Limbajul uman, condiţionat spaţio-temporal, este incapabil să îi exprime realităţile. Discursul lui Iahve din final nu oferă, aşa cum ne aşteptam, potrivit unei logici umane, răspunsuri. Dacă ar fi oferit un răspuns acesta ar fi fost inevitabil unul limitativ, ar fi reprezentat o îngrădire a libertăţii umane, o poruncă apodictică şi constrîngătoare. Cum va afirma Sf. Grigorie cel Mare, în *Moralia in Iob,* cu mult înainte de Jung, răspunsul lui Dumnezeu la chinuitoarele întrebări ale lui Iov este nu unul raţional, ci unul personal: înomenirea Sa.

Dacă poemul debutează cu celebrul prolog din cer, firesc ar fi fost să se sfîrşească printr-o nouă întrunire dintre Dumnezeu şi Satan, în care Dumnezeu să jubileze în faţa inamicului. Nu ştim ce s-a petrecut în spatele cortinei. Restul e tăcere… Poemul lui Iov este, prin urmare, unul neterminat.

Cu toate acestea, răspunsul adevărat la chinuitoarele întrebări ale lui Iov îl va afla fiecare pentru sine. Destinului lui Iov este destinul fiecărui om care este neliniştit de perspectiva neantului şi a veşniciei. Liniştea sa din final şi smerenia sa nu sunt ipocrite[24]; în faţa celui ce cunoaşte adîncurile inimilor, cine ar cuteza să nutrească un singur gînd făţarnic? Iov a aflat în adîncul inimii sale răspunsul la cutremurătoarele sale interogaţii, dar nu l-a împărtăşit nimănui.

12. Concluzii

Dreptul de pe movila de gunoi îşi depăşeşte vremea şi anticipează Noul Testament. Suferinţa sa grandioasă sfîşie fruntariile timpului şi îl proiectează în Noul Legămînt. În faţa măreţiei Persoanei şi lucrării divine, teodiceea şi raţionamentele umane devin un gîngurit insignifiant, naiv şi meschin.

[24] „Pentru aceea mă disprețuiesc pe mine însumi şi mă pocăiesc în ţărînă şi cenuşă."

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

Ceea ce se trece uşor cu vederea este faptul că Dumnezeu, din acuzat invocat de Iov în faţa instanţei umane, devine apărătorul lui Iov. De aceea, comentatorii moderni au văzut în cartea lui Iov nu atît o teodicee, cît o *antropodicee*, o justificare a omului în faţa semenilor şi a lui Dumnezeu.

Nenumărate alte lucruri sunt la fel de tulburătoare şi ne invită la reflecţii profunde.

Suferinţa autentică este lipsită de sens şi absurdă, cum va spune Nicolae Steinhardt; ca şi hazardul, absurdul este măsura ignoranţei noastre. Acea afirmaţie cutremurătoare a veacului al XX-lea pare a fi fost rostită de buzele multîncercatului Iov: „Hristoase, cel care iubeşti pe cei ce te răstignesc şi răstigneşti pe cei care te iubesc…".

Poemul lui Iov este, fără îndoială, „capodopera cea mai de seamă a minţii umane" (Victor Hugo).

Odată cu el trăim senzaţia prăbuşirii în gol. Ca şi în cazul lui Nietzsche, trăim senzaţia răsturnării şi prăbuşirii valorilor consacrate. Mila, dreptatea, binele, pronia, ordinea morală tradiţională ni se înfăţişează drept nişte concepte umane înguste şi insuficiente. Cuvintele lui Lev Şestov pot fi aşezate ca un motto, ori ca o concluzie a frămîntărilor lui Iov: „trebuie să ne ridicăm mai presus de bine şi de milă. Trebuie să îl căutăm pe Dumnezeu."

Bibliografie

A. Dicţionare şi enciclopedii

*** *Oxford Latin Dictionary*, Oxford at the Clarendon Press, 1968.

Bailly, A., *Dictionnaire grec-français,* Hachette, Paris, 1991.

Blaise, Albert *Dictionnaire latin français des auterurs chrétiens*, Éditions Brepols S.A., Éditeurs Pontificaux, Turnhout, 1954.

Bria, Ion, Pr. Prof. Dr., *Dicţionar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

Brown, Francis, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, Clarendon Press, Oxford, 1951.

Carrez, Maurice, Morel, François, *Dicţionar grec-român al Noului Testament*, traducere de Gheorghe Badea, Societatea Biblică interconfesională din România, Bucureşti, 1999.

Douglas, J.D. (redactor principal), *Dicţionar Biblic*, Editura „Cartea creştină", Oradea, 1995.

Ernout, Alfred, *Dictionnaire etymologique de la langue latine*, Librairie C. Klincksieck, Paris, 1932.

Freedman, David Noel (editor in chief), *The Anchor Bible Dictionary*, New York, Doubleday, a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc.666 Fifth Avenue, 1992.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

Gaffiot, F., *Dictionnaire latin français*, Hachette, Paris, 1990.
Kittel, Gerhard, Friedrich, Gerhard, *Theological Dictionnary of the New Testament*, Michigan, U.S.A, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1964.
Lampe, G.W.H., *A Patristic Greek Lexicon*, Clarendon Press, Oxford, 1961.
Lanham, Richard A., *A handlist of rhetorical terms*, University of California Press, Berkeley, 1991.
Liddell, Henry George, Scott, Robert, *A Greek and English Lexicon,* Clarendon Press, Oxford, 1996.
Rus, Remus, *Dicţionar enciclopedic de literatură creştină din primul mileniu,* Editura Lidia, Bucureşti, 2003.
Sala, Marius (coordonator), *Enciclopedia limbilor romanice*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.
Skolnik, Fred (Editor in Chief), Berenbaum, Michael (Executive Editor), *Encyclopedia Judaica,* second edition, MacMillan Referrence, USA, *An imprint of Thomson Gale, a part of The Thomson Corporation* in association with Ketter Publishing House, LtD., Jerusalem, New York, 2007.
Tudor Dumitru (coordonator), *Enciclopedia civilizaţiei romane*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1982.
Vanhoozer, Kevin J. (editor general), *Dictionary for theological Interpretation of the Bible,* Baker Book House Company, 2005.

B. Lucrări

*** „Job", în *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures by Dallas Seminary Faculty: Old Testament*, 715-777, edited by John F. Walvoord and Roy B. Zuck. Wheaton, Victor Books, 1985.
*** *Ancient Christian Commentary on Scripture,* Old Testament, vol 6, *Job,* edited by Manlio Simonetti and Mario Conti, InterVarsity Press, Downer Grove, Illinois, 2006.
*** *Cartea lui Iov, Ecclesiastul, Cartea lui Iona, Cartea lui Ruth, Cîntarea Cîntărilor,* traduse şi comentate de Petru Creţia, Ed.Humanitas, Bucureşti 1995.
*** *Cartea lui Iov,* versiune revizuită după Septuaginta, redactată şi comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Anastasia, 1997.
*** *Introduction à la Bible,* sous la direction de A. Robert et A. Feuillet, tome I, *Ancien Testament*, Descleé & Cie Editeurs, Paris, 1959.
Anderson, Francis I., *Job: An Introduction and Commentary*, Tyndale Old Testament Commentaries, Downers Grove: InterVarsity, 1980.
Archer, Gleason L., Jr., *The Book of Job: God's Answer to the Problem of Undeserved Suffering*, Grand Rapids, Baker Book House, 1982.
Clines, David J. A., *Job 1–20*, Word Biblical Commentary, Vol. 17, Waco Word Books Publisher, 1989.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)

Delitzsch, F., *Job*,Volume IV. Two Volumes in One. Translated by Francis Bolton. Commentary on the Old Testament. 10 vols. N.p.; reprint ed., Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1982.
Dhorme, P., *Le livre de Job*, Paris, 1926.
Ellison, H. L., *A Study of Job: From Tragedy to Triumph*, Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1971.
Glatzer, N., „The Book of Job and Its Interpreters", pp. 197-221, în *Biblical Motifs, Origins and Transformations*, Edited by Alexander Altmann, Cambridge, Harvard University Press, 1966.
Guillaume, Alfred, *Studies in the Book of Job*, Leiden, E. J. Brill, 1968.
Habel, Norman, *The Book of Job: A Commentary*, Old Testament Library, Philadelphia, Westminster Press, 1985.
Harl, Marguerite; Dorival, Gilles; Munich, Olivier, *La Bible Grecque des Septante, de judaisme ellenistique au christianisme ancient*, traducere de Mihai Valentin Vladimirescu, Herald, Bucureşti, 2007.
Hartley, John, *The Book of Job*, Grand Rapids, Eerdmans, 1988.
Johnson, L. D., *Israel's Wisdom: Learn and Live*, Nashville, Boardman Press, 1975.
Morgan, G. Campbell,*The Answers of Jesus to Job*, Grand Rapids, Baker Book House, 1973.
Nemo, Philippe., *Job and the Excess of Evil*, Translated by Michael Kigel, Pittsburgh, Duquesne University Press, 2000.
Polzin, Robert, *Biblical Structuralism: Method and Subjectivity in the Study of Ancient Texts*, Philadelphia: Fortress Press, 1977.
Renan, Ernest, *Le livre de Job*, Paris, 1859.
Sanders, Paul S., *Twentieth Century Interpretations of the Book of Job: A Collection of Critical Essays Edited by Paul S. Sanders*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1968.
Smick, Elmer B., „Job", în *The Expositor's Bible Commentary* 841-1060. Vol. 4. Grand Rapids: Regency Reference Library, Zondervan, 1988.
Sutherland, Robert, *Putting God on Trial: The Biblical Book of Job*, Victoria, B.C., Canada, Trafford Publishing, 2004.
Şestov, Lev, *Filosofia tragediei,* traducere de Teodor Fotiade, Editura Univers, Bucureşti, 1997.
Terrien, Samuel L., *Job: Poet of Existence*, Indianapolis, Bobbs-Merrill, 1957.
Thomas, David, *Book of Job: Expository and Homiletical Commentary*, 1878. Reprint. Grand Rapids, Gregel Publications, 1982.
Tsevat, Matitiahu, „The Meaning of the Book of Job", în *The Meaning of the Book of Job and Other Biblical Studies*, New York, KTAV, 1980.
Westermann, Claus, *The Structure of the Book of Job: A Form-Critical Analysis*, Philadelphia: fortress Press, 1981.
Zerafa, Peter Paul, *The Wisdom of God in the Book of Job*, Rome, Herder, 1978.
Zuck, Roy, *Job*, Everyman's Bible Commentary, Chicago, Moody Press, 1982.

BDD-A19586 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:16:19 UTC)